

Şiir Tahlili

– Fatih01 · 14 Haziran 2018

"KARLI BİR GECE VAKTİ BİR DOSTU UYANDIRMAK" ŞİİR TAHLİLİ

Bu yazımız da İsmet Özel'in sanat şaheseri olarak nitelendirebileceğimiz Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak şiirini özgün bir şekilde tahlil etmeye çalışacağız.

Bu yazıdan sonra umut ediyoruz ki daha sonrasında okuyacağımız şiirlere daha farklı ve daha aydın bir yaklaşım içinde bulunabilelim. Okuduğumuz şiirin bizlere neler anlattığını ve bu anlatımdan bizlerin kendimize göre nasıl bir pay çıkarmamız gerektiğini görmeye çalışacağız.

Aynı zaman da tahlilini yapacağımız bu şiir de hem bireyin hem de toplumun içinde bulunduğu sıkıntıları, problemleri gözden geçireceğiz. Yazımızda gerek şair hakkında gerekse şiir hakkında her türlü inceliklerine kadar baştan sona bir incelemede bulunacağız. Bu incelemede şairin hayatı, sanatçı kişiliği, topluma ve bireye bakış açısı, bulunduğu dönemde sanat camiasında ki yeri, şairin sanat görüşü ve daha birçok ilgi çekici noktalara değineceğiz. Bununla beraber şiir hakkında yazıldığı dönem, yayımlandığı kitap, şiirin hikayesi, bizlere neler anlatmak istediği ve şiirdeki olayları ayrı bir başlık altında değerlendirmeye çalışacağız. Şiiri hem psikolojik hem de sosyolojik olarak tasvir edip sizlere sunacağız. Bundan sonra ki bölümlerde ise şiirin dış kısmını yani kafiye düzeni, nazım şekli, ahenk unsurları, söz sanatları gibi şiirin yapısal unsurlarını ele alacağız.

Bir sonra ki bölümde şiiri bölüm bölüm hatta kıta kıta inceleyerek şiirin bizde uyandırdığı duygu, düşünce, imge ve çağrışımları parçalar halinde inceleyip daha sonra bu parçaları bir bütün haline getirerek bu muhteşem sanat eserinin tahlilini yapmaya çalışacağız. Belki de en uzun bölüm olacak bu bölümde eserin bizlere vermek istediği duyguyu tamamen özgün bir şekilde sizlere sunmaya çalışacağız. Eserin tahlilini yaptıktan ve duygu ve düşüncesini göz önünde bulundurduktan sonra eserin dili ve üslubunu inceleyeceğiz. İnceleyeceğimiz bu bölümde eserde kullanılmış yabancı kelimeler, dil yapısı, sade, süslü ve sembolik dili hakkında bilgiler verecek ve bu dil yapısını yorumlamaya çalışacağız. Son bölümde ise tüm yazımız boyunca elde ettiğimiz bilgileri, sonuçları ve çıkarımları özgün bir biçimde hem akademik hem de edebi bir dil kullanarak yorumlamaya ve eser hakkındaki görüşlerimizi sizlerle paylaşmaya çalışacağız. Nitekim şahsımın edebi bir dili daha etkin kullandığını ve bu son kısımda bu dilin daha baskın olabileceğini şimdiden belirtmek isterim.

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi ümit ediyoruz ki bu yazıdan sonra okuduğumuz, incelediğimiz her şiirde daha parlak fikirlerle ve daha özgün yorumlarla şiirlerimizi inceleyebilelim. Şimdi bu sanat eserini biçim, içerik ve daha birçok noktadan tahlilini yapmaya ve incelemeye çalışalım.

HİÇBİR ŞAİRE BENZEMEYEN ŞAİR "İSMET ÖZEL"

İsmet Özel 19 Eylül 1944'te Kayseri'de Dünya'ya geldi. İlk ve orta öğrenimini sırasıyla Kastamonu, Çankırı ve Ankara'da yaptı. Bir süre Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okudu. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi'nin Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Ataol Behramoğlu'yla birlikte Halkın Dostları dergisini kurdu ve yönetti. Sanatçı sanat hayatının ilk dönemlerinde toplumcu şiirler yazmıştır. 1974'te

düşünsel ve ruhsal bir değişim yaşayarak yazı hayatına İslami düşünce çerçevesinde devam etti. Bu dönemden sonra ki eserleri farklı bir çizgi içerisinde oluştu. Sanatçı Uzun yıllar çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yaptı.

2005'te Türkiye Yazarlar Birliği deneme ve üstün hizmet ödülünü kazandı. 9 şiir, 22 deneme, söyleşi, mektup ve 5 çeviri kitabına imza attı. 2007 yılında kurulan İstiklal Marşı Derneği'nin kurucusudur. İstiklal Marşı Derneği fahri genel başkanıdır.

İsmet Özel Şiir Kitapları:

Geceleyin Bir Koşu (1966), sanatçının yayımlanan ilk şiir kitabıdır. Ardından içerisinde bulunan ve şiir kitabıyla aynı ismi taşıyan Evet İsyen (1969), sanatçının en önemli şiir kitaplarındadır. Sonra ki dönemlerde Cinayetler Kitabı (1975), Şiirler 1962-74 (1980), Şiir Kitabı (1982), Celladıma Gülümserken (1984), Erbain (1987), Bir Yusuf Masalı (2000), Of Not Being A Jew (2005), Of Not Being A Jew -İlaveler ve Vaat Edilmiş Bir Şiir- (2008), Of Not Being A Jew (2011) şiir kitapları yayımlandı.

ŞİİRE DAİR

Şimdi bu bölümde bu muhteşem şaheseri bulunduğu dönem, bizlere uyandırdığı genel izlenimler ve şiir hakkında bizlerin dikkatini çeken bilgileri sizlerle paylaşacağız.

Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak şiiri ilk olarak 1972'de yayınlanmıştır. Yayınlandığı dönemde büyük ilgi gören şiir halen bu ilgisini kaybetmeden günümüzde canlılığını korumaktadır. Esere genel olarak baktığımız da sanatçının toplumcu şair kişiliğinden sıyrılıp, İslamcı-mistik eğilimli kimliğine bürünmesinin izlerini net bir şekilde görebiliriz. Hatta eserin bazı bölümlerinde sanatçının geçmiş döneminin pişmanlığını yaşadığı görülmektedir. Eseri genel hatlarıyla inceleyecek olduğumuzda sık sık İslami figürlerle karşılaşırız. Bunun dışında ölüm, yaratılış, hüznün, bunalım, bireyin çaresizliği ve içinde yaşamış olduğu hayatın sorumlulukları bu sorumlulukların getirmiş olduğu ağır yük. Sanatçı tüm bu temaları birey ve toplumu karşı karşıya getirerek ince ince işleyip okura sunmuştur. Eserde ağır olarak basan çaresizlik ve acizlik teması bireyi yaşamış olduğu hayatı sorgulamaya ve Allah'a karşı mahcup olma gibi derin düşüncelere sokmaktadır. Bu da eserin ne kadar kuvvetli bir düşünce ve fikir içerisinde içtenlik ile yazıldığı yegane kanıtıdır. Esere ince hatlarıyla baktığımız zaman bir mahcubiyet ve dramatik bir korkuyu görmekte mümkündür. Tüm bunlar aslında sanatçının toplumcu sanatçı kişiliğinden uzaklaşıp İslamcı ve mistik eğilime doğru yönelmesinin büyük rolü oynar. Eseri incelediğimizde İslami motiflerle başlayıp, bu duygularla devam eder. Finalde ise bu duyguların yoğunlaşması ve sanatçının rabbine dönüş yaptığını söylemesi üzerine son buluyor.

ESERİN DIŞ YAPISI

Sanat eserinin dış yapısını incelediğimiz zaman sanatçının süslü dilden kaçınarak sade bir dil ve üslubu tercih ettiğini görüyoruz. Nitekim bu durum sanat eserindeki söz sanatlarını, kafiye düzenini ve ahenk unsurlarını incelememizi kolaylaştırıyor. Şimdi eserin bu unsurlarını inceleyip gözden geçirelim. İlk olarak eserde söz sanatlarını incelemeye koyulalım.

Eserin ilk kısımlarına baktığımız zaman diğer sanatçılarında sık sık kullanmış olduğu mübalağa sanatına rastlıyoruz. “yağmuru çağırarak kadar güzel” sözlerinden aslında yağmurun rutin olarak gerçekleşen bir doğa olayı olduğunu biliyoruz fakat sanatçı bu kısımda bir mübalağa yaparak yağmurun yağması olayını kendisi ile özdeşleştirmiştir.

Sanatçı daha sonraki kısımda ise nida sanatını kullanmıştır. “kardeşler! kardeşlerim!” sözleri ile bir sonraki kısımda bahsedeceği uyarın haberini verme niteliği olarak kullanmıştır.

“Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan Bakın yaklaşıyor...”

Bu kısımda net bir şekilde görebileceğimiz üzere tekrar sanatına başvurulmuştur. Nitekim eser içerisinde önemli bir yer tutan bu kısımda bir uyarı söz konusudur. Bu uyarının tekrar sanatı ile kuvvetlendirilerek söylenmiş olması sanatçının söz sanatlarındaki ustalığının kanıtı niteliğindedir. Yine bu kısımda dikkatimizi çeken son mısra da sanatçı “bakın yaklaşıyor...” şeklinde cümleyi yarım bırakmıştır. Kat’ı yani kesiş sanatının kullanımı gözümüze çarpmaktadır. Sanatçının böyle bir söz sanatını kullanma sebebi olarak bu cümleden sonra anlatacaklarının derinliğini okurun kendi hayal gücüne bırakması olarak nitelendirebiliriz.

Esere genel hatları ile baktığımız zaman ise “s” harfinin aliterasyonu ile karşılaşmaktayız. İnsan, olmasa, gösteriş, yetse, konuşsa, kaslar vs. gibi devam eden kelimelerde s harfi ile kullanılmış aliterasyon sanatını görebilmekteyiz.

Eserin nazım şekline baktığımız zaman ise serbest nazım şekli ile yazıldığını görüyoruz. Bu nazım şekli ile yazılan eserlerde bazı insanlar uyumsuz bir şiir gibi görse de sanatın en derinlerine kadar ilerlemiş olan insanlar bu eserin aslında her bir cümle hatta her bir kelimenin bile birbiriyle muazzam bir uyum sergilediklerini anlayabilirler.

Eserde ahenk unsurlarına baktığımız zaman ise çok fazla bir ahenk unsuruyla karşılaşmamız mümkün olmamaktadır. Nitekim bahsettiğimiz üzere eserin serbest nazım şekli ile yazılmasından bu durumu anlayabiliriz fakat yine de eserin az bir kısmında da olsa aliterasyon ve tekrar uyumlarını görebiliyoruz. Bu kısımları yazımızın önceki kısımlarında belirtmiş bulunmaktayız.

ESERDE İÇ YAPI

Yazımızın önceki kısımlarında da belirttiğimiz üzere eserde İslami motifler bulunmaktadır. Nitekim eseri incelemeye başladığımız zaman ilk olarak bu motifler gözümüze çarpmaktadır. İlk bölüme baktığımız da bu motiflerle esere giriş yapıldığı görülüyor.

“Benim adım insanların hizasına yazılmıştır.

Her gün yepyeni rüyalarla ödenebilen bir ceza bu.

Keşke yağmuru çağırarak kadar güzel olmasaydım.”

Şimdi eserin bu kısmını gözden geçirelim. Sanatçının bir diğer eseri olan Amentu şiirinden alıntı yapmak istiyorum. “İnsan eşref-i mahlukattır.” sözüne dikkat çekmek istiyorum. Sanatçının Amentu şiirinin başlangıcı olan bu söz bir başka şiiri olan Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak şiirinin de başlangıcı ile hemen hemen aynı anlamları taşımaktadır. Sanatçı şahsını örnek göstererek insanın yaratılmış canlılar içerisinde en şerefli, en mükemmeli olarak tanımlamaktadır.

Bu kısımda yazıyı daha etkili kılacağını düşündüğüm için şahsımı sanatçının yerine koyup, yapacağım tasvirleri onun kimliğine bürünerek yapmaya çalışacağım. Bu nedenle kullanacağım dil birinci tekil ağızdan olacaktır.

Bu şerefe laik olabilmek için her gün yepyeni imtihanlarla sınanmaktayım. Böyle şerefe sahip olabilmek için mukaddes bir yük taşımakta ve bu şerefin bedelini bu şekilde ödemekteyim. Bu mukaddes yük öylesine güzel ve bir o kadar da ağır bir yük ki diğer varlıklar bu sorumluluğu alamamışlar. Ağaçlar, hayvanlar, dağlar bu sorumluluğu alma cesareti gösterememişlerdir. Keşke bende bu kadar güzel, şerefli, mükemmel yaratılmasaydım da bu sorumluluğun hakkını verememe endişesi taşımasaydım. Keşke bende dağlar, ağaçlar, çiçekler ve diğer varlıklar gibi bu sorumluluktan muaf olsaydım. Çünkü insanoglu öylesine güzel yaratılmıştır ki bu sorumluluğu herkes kaldıramaz. Bende bu yükü taşıyamamak endişesi ile her gün kendimi yargılamaktayım. Tüm bu yükün altına girmeden keşke ölebilsedim. Ölüm ve hatta türlü belalar ile karşı karşıya kalsaydım. Acılar içinde kalmayı yeğlerdim. Yeter ki bu yükten muaf olanlardan olabilsedim. Eğer bu söylediklerim olmayacaksa tam tersi en mükemmel şekilde dinimin buyurduklarını yerine getirebilenlerden, bu çizgiden hiç çıkmayacak olanlardan olabilsedim. Buna gücüm yetebilseydi. Sonra herkese haykırabilseydim. Söyleyebilseydim; "Kardeşlerim bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan" bakın işte yaklaşıyor hesap günü, ahiret günü fakat ne yazık ki şairler kadar cesaret sahibi değilim. Geçmiş yaşamımda öyle şeyler yaşadım ki bunları anlattığım zaman kan dondurucu olabiliyor. Şuan ise öyle bir durumdayım ki tarifi imkansız! Yaşadıklarım sanki içimde kuduz yarasalar gibi beni kemirip duruyor. Onlar da olmasa yatışmam olanaksız. Zaten yıllar boyu mecazi sevgilerle bedenim yıprandı, yorgun düştüm. Geçmişte öyle şeyler yaşadım ki günler yetmezdi bana gecelerimden çalardım. Gençliğime ve güzelliğime çok güvenirdim. Öyle bir ruh hali içerisindeydim ki, kendimi bir Güneş gibi görürdüm. Denize karşı duran ve muhteşem bir görüntüye sahip bir Güneş. Denizi ayaklarımın altına almış gibi bir havam vardı. Bilmezdim yıllardır mezarlıkta yatan ölülerin ruhlarının çam ağaçları ile ağırlaşarak bir ağaç olacağını ve daha sonra o ağaçların kağıtlar haline gelip dosyalara sığacağını. Benim ise bu dosyaları okuyarak ölüm ve ahreti idrak edeceğimi bilemezdim. Akşam olunca ise çarşı da dükkanlar kararırda benim ise tam tersi gittikçe ışıldardı ruhum. Hava kararırda fakat benim ruhum aydınlanırdı. O zamanlar neşem yerimde eğlenceye hayatına kaptırmıştım kendimi. Asi bir insandım. O zamanlar hakikatlerden bir haberdim. Benim sınavım aslında cevabı bilinen bir şeye yani Kur-an-ı Kerim'e mühürlenmiştir. Cevaplar apaçık ortada. Orada olan cevaplardan başka cevap kabul etmem imkansızdır. Ellerimi dua için açardım Allah'a tütsülenmişti ellerim. O zamanlar yine de iş gücü sahibiydim hayatın gerçekleri vardı yapılması gerekenler. Bakılacak bir aile, geçim sıkıntısı ve bunun gibi gerçekler. Sıcak yaz günleri zorlu şartlar altında iş gücü peşindeydim. O sıcak havayı yumuşatmak için evlerin taşlıkları yıkanırda. Akşama doğru ise yorgun bir biçimde dirgenler, bakraçlar ve tornavidalar ile evimin yolunu tutardım. Bu geçim derdi yüzünden bende kül, kanat bırakmadılar. Bu sıkıntı beni çok yıprattı ve bu yüzden yeterince dinime yönelemedim. Bu gidişatın yanlışlığı beni rahatsız etmiyordu. İyiden iyiye unutmuştum asıl yapmam gereken sorumluluğu ve toplumun bana yüklediği sorumluluklara kapılmış gidiyordum. Geçmiş yaşamımın da hakikati fark edemediğim yılların pişmanlığını yaşıyorum. "ve bu yüzden yakışsız oluyor insanları hummalı baharlar olarak tanımlamak" insan hayatı her zaman eğlence, zevk ve sefa içerisinde gençlik çağında yaşanması yanlış bir şeydir. Sadece gençlik yılları için Allah-ü

Teala'nın bizler için farz kıldığı sorumlulukları görmezden gelemeyiz. Bu durum gençliğimiz için bütün yaşamımızı heba etmektir. Şimdi ise geçirdiğim dakikalar tamamen kalpten geçiyor. Her an zikrediyorum. Her an Allah'ı anıyorum. Konvoylar geçiyor bu Dünyadan kimileri doğuyor kimileri ölüyor. Hepsinin ilerlediği tek bir yer var meşelikler yani mezarlıklar. Artık anlıyorum hayatın hakikatlerini ölümü görüyorum. Şu Dünya da her şeyin fani olduğunu nihayet idrak ettim, ölümden sonrasını hissettim. İşte bu yüzden Dünya hayatındaki o nemli, hakikatten uzak taraflara bir sayfa kapatıyorum. Ölümden anlayan bir düşünce kapatıyorum, ciddi bir düşünce. Tam anlamıyla rabbime yöneliyorum. Unutulacak diyorum, yaşadığım o buhran ve hakikatten uzak günleri iyice unutulsun ki tövbem yerini tutsun. Bir gece vakti tam anlamıyla rabbime yöneldim. O gece karlı bir gece vaktiydi. Sonra o heyecanla rabbime yönelişimi bir dostumu şahit tutmak istedim. Onu uykusundan uyandırdım. Rabbime yöneldiğimi, tövbemi, duygularımı ona anlattım. Duygularım içimden taşmıştı ve büyük ırmaklardan bile daha heyecanlıydı. Karlı bir gece vakti bir dostu uyandırmak.

ESERDE DİL VE ÜSLUP

Eseri incelediğimiz zaman sanatçının hem yalın bir dil kullanıp hem de bazı noktalarda üstü kapalı cümleler kurarak okuru düşündürmeye yönelttiğini görebilmekteyiz. Yabancı kelimelerden kaçındığı ve süslü yapıdan uzak durduğunu görüyoruz. Sanatçı eserinde anlatmak istediklerini sembolik terimler kullanarak okura çağrışımlar uyandırdığını görebiliriz. Mesela "konvoylar" kelimesi ile aslında bizlere söylemek istediği tabutlar kelimesidir. Sanatçının böyle bir dili tercih etmesinin temel sebebi olarak okura beyin fırtınası yaptırarak anlatmak istediklerini kuvvetlendirici olarak görebiliriz. Nitekim sanatçı eserde bunu çok iyi bir şekilde kullanmıştır. Bu da sanatçının zekasını ve dildeki ustalığını göstermektedir. Eser de dil oldukça sade kullanılmıştır.

SONUÇ

Eseri inceledik, tahlilini yaptık, iç ve dış yapısına baktık ve son olarak dil ve üslubunu gözden geçirdik. Şimdi bu bulgular doğrultusunda elde ettiğimiz sonuçlara bakalım. İlk olarak sanatçı hakkın da elde ettiğimiz bulguları ele alalım. Eserin tahlilinde de bahsettiğimiz üzere sanatçı ilk dönemlerindeki sanatçı kişiliğinin bir parça pişmanlığını yaşamıştır. Sonradan Allah'a yönelip huzuru bulduğunu söyleyebiliriz. Sanatçının ruhsal bir değişim yaşadığını ve bu değişimin onun hayatında ne tür bir etki yarattığını anlayabiliyoruz. Eserin ilk kısımları incelendiği zaman ise sanatçının mütevazı kişiliği gözlemlenebilir. Bununla beraber sanatçının şuan ki sanat kişiliğinin İslami ve mistik eğilimli bir yapıya sahip olduğunu görüyoruz. Sanatçının kalemine göz atarsak kullandığı terimler, dili ve üslubu, eserin içerik yapısı ve anlam yoğunluğu sanatçının hem duygusal hem de realist çizgilerin etkisi altında kaldığını idrak edebiliriz. Son olarak sanatçı hakkında şahsım adına konuşmam gerekirse oldukça zeki ve akıllı bir sanat adamı olduğunu söyleyebilirim. Şimdi biraz da bu muhteşem sanat şaheserini incelemeye çalışalım. Eser genel hatlarıyla İslami duyguların yoğunluğunu içermektedir. Eser hem içerik hem de taşıdığı anlam olarak kusursuz bir yapıya sahiptir. Her ne kadar bireyi anlatan bir esermiş gibi görünse de aslında topluma ayna tutan muhteşem bir başyapıttır. Bildiğimiz üzere birey toplumu, toplum da bireyi oluşturmaktadır.

Sanatçı bu eserinde bireysel bir yapıya sahip olan eserden topluma seslenmiştir.

KAYNAKÇA

İSMET ÖZEL Şiire Damıtılmış Hayat

Eserin Künyesi: (İbrahim TÜZER, Dergah Yayınları, 2. Baskı, İstanbul)

20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi

Eserin Künyesi: (İlhami SOYSAL, Bilgi Yayınevi, 9. Baskı, Ankara)

Fatih YEŞİLYURT